

Utdeling av Fjellbuprisen til Gerd Fleischer.

Tale av biskop Herborg Finnset, *Nidaros domkirke, 04.06.2020*

Ærede gjester, kjære alle sammen: På vegne av Nidaros bispedømmeråd er det en stor glede å få lede utdelinga av biskop Arne Fjellbus kirke- og samfunnspris, som i år skal gis til Gerd Fleischer.

Prisen har bare vært delt ut én gang tidligere, til Jan Egeland i 2017. Gjennom denne prisen ønsker Nidaros bispedømmeråd å hedre personer eller organisasjoner som i Fjellbus ånd, gjennom sitt mot og klarsyn, har bidratt til å rette oppmerksomhet mot og bevisstgjøre betydningen av kristne og humanistiske verdier i samfunns- og kulturliv.

Arne Fjellbu hadde vært prest i domkirken lenge da krigen kom. Han hadde engasjert seg for de husløse og arbeidsledige og i innsatsen for humanitær hjelp i fm vinterkrigen i Finland. Allerede i 1941 protesterte han mot de kollektive aksjonene mot jødene, som seinere skulle få så forferdelige konsekvenser. Slik stod han tidlig opp for et sårbart minoritetssamfunn. Han var domprost som i 1942 nektet å gi fra seg gudstjenesten han skulle holde 1.februar til NS-myndighetene. De ønsket å bruke dagen til å markere Vidkun Quislings innsettelse som ministerpresident i Norge. Arne Fjellbus motstand og protest førte til at han ble avsatt som domprost, og sammen med de dramatiske hendelsene rundt gudstjenesten 1.februar ble dette utløsende faktorer for kirkens brudd med NS-myndighetene. Arne Fjellbu sin protest bidro til en samlet protesthandling som ble en viktig faktor i kampen mot en totalitær statsmakt og ideologi.

Det er i og rundt katedralen vi nå er i, at det skjer dramatiske ting: store mengder stimler sammen for å delta på Fjellbus gudstjeneste: de som ikke kom seg inn står utenfor: masse folk. På den iskalde februardagen gir ikke folk opp- de blir stående. Denne fortellinga er også vevd inn i kunstverket som følger prisen: Håkon Blekens trykk som kunstneren har gitt: selv om forgrunnen er dominert av et symbolene på et nazismens ufattelige grusomhet lyser den gule stjerna på den bleke februarhimmelen: veiviseren, håpets stjerne.

Da folket stod utenfor kirka, på den iskalde februardagen, begynte de å synge - salmer. De sang «Vår Gud han er så fast en borg». Vi skal stemme i den sangen sammen med dem.

Allsang: «Vår Gud han er så fast en borg», 1. vers.

Arne Fjellbu var biskop i Nidaros 1945 – 1960. Etter krigsårene beholdt han som biskop en kulturåpen og samfunnsengasjert folkekirkelig profil.

I år feirer vi 75-årsminnet for freden i 1945. 8.mai kapitulerte nazistene, 17.mai feirer vi grunnlov og frihet, og søndag er 7.juni : dagen for nasjonal selvstendighet i 1905, dagen kong Haakon forlot Norge i 1940, og kom tilbake i 1945. 75 år etter freden angår disse merkedagene fremdeles samfunnet vårt: Det store fellesskapet vårt utfordres også nå på de samme verdier som mange ga sitt liv for den gangen. Juryen for Fjellbuprisen har i år valgt en prismottaker som utfordrer oss på sammenhengen mellom verdier og handling.

I Gerd Fleischers liv og engasjement, kjenner vi igjen noen av de kristne og humanistiske grunnverdier som preget biskop Arne Fjellbu i hans liv og gjerning.

Det vil alltid trenges mennesker som med mot og klarsyn kjemper for menneskeverd, for de krenkede, de marginaliserte og de små – også når kampen koster i eget liv.

Det som juryen særlig vil fremheve er arbeidet for tyskerungene, et usminket navn på de mer enn 12000 barna som vokste opp som uønskede barn i etterkrigstidas Norge, som et synlig resultat av forholdet mellom ei norsk kvinne og en tysk okkupasjons soldat.

I år er det 75 år siden freden. Jubel på gårdstun, landeveier og i byens gater – men freden kom ikke til alle. Det var ikke en rettferdig og barmhjertig fred for alle. Alle jublet ikke 8.mai, - og hvilken rettstilstand kom kong Haakon tilbake til? Kvelden 7.mai og i dagene som fulgte ble mange kvinner skamklipt og utsatt for overgrep fordi de hadde vært kjærester med tyske soldater, - og barna som vokste opp i etterkrigsårene som barn av tyske soldater, eller med foreldre som hadde vært medlemmer i Nasjonal Samling, hadde det svært vanskelig. Tyskerungene og deres mødre fikk en behandling som ikke er en rettsstat verdig. Denne uverdige behandlingen var også kirken, som del i maktapparatet og med den åndelige og sosiale autoritet som kirken hadde i etterkrigsårene, medansvarlig i. Jeg har også i min prestetjeneste fått del i fortellinger fra mødre og barn som opplevde nedverdiggende møter med selvrettferdige prester og kirkefolk. Først i 2018 ba statsminister Erna Solberg tyskerjentene om unnskyldning for måten de ble behandlet på i etterkrigsårene. Også disse hendelsene er del av historien om da freden kom til Norge for 75 år siden.

Gerd Fleischer er tyskerungen med norsk-samisk mor og tysk soldatfar. Hun vokste opp i Troms med barne- og ungdomsår preget av diskriminering og forfølgelse fra

lokalsamfunnet og den norske staten. Som 13-åring dro Gerd Fleischer hjemmefra og som 18-åring hadde hun fått nok av Norge.

De neste 18 årene levde hun i England, Tyskland, Frankrike og til sist 13 år i Mexico. Der arbeidet hun som gravende journalist og forlegger og gav ut bøker med innhold så kontroversielt for den mexicanske makteliten at hun ble deportert. 36 år gammel kom Gerd Fleischer tilbake til Norge og Oslo, i live, men med tomme hender.

Tilbake i Norge engasjerte Gerd Fleischer seg snart i en rekke frivillige prosjekter. Med hevet hode, stor integritet og trassig utholdenhet var Gerd Fleischer frontfigur i tyskerungenes sak mot den norske stat, helt til menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg. Det var i 2007.

Gerd Fleischers engasjement har hentet næring fra eget liv, men det har gjennom mange år vært et bredt engasjement for nye generasjoner krigsbarn, nye «uønskede barn» og alle ofre for diskriminering og forfølgelse. Hun var med på å etablere det første krisesenteret i Oslo, hun har kjempet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, rasisme og diskriminering. Hun har gitt mange håp, ny verdighet og mulighet til å komme seg ut av sin tvangssammenheng. For over 30 år siden grunnla hun organisasjonen SEIF, Selvhjelp for innvandrere og flyktninger.

Også i dag er det barn som ikke er ønsket, de som har feil mødre, asylbarn, små flyktninger som trenger den hjelpen som Norge kunne gi. De er alle ofre for krig og konflikt - mange alene i verden, mange tilhørighet i familier sterkt preget av de konfliktene som har drevet dem på flukt.

Med tildelingen av «Biskop Arne Fjellbus kirke- og samfunnspris» til Gerd Fleischer, ønsker Nidaros bispedømmeråd å rette oppmerksomhet mot betydningen av å holde menneskeverdet og våre kristne og humanistiske verdier i hevd. Å holde disse verdiene i hevd innebærer også et kall og en plikt til å handle, et kall til solidaritet og medmenneskelighet.

Nidaros bispedømmeråd ønsker å gi heder til en imponerende og helstøpt livsinnsats, til en tydelig og modig stemme mot urett, rasisme og diskriminering i det norske samfunnet. Vi ønsker å gi heder til et menneske som har våget å utfordre vår kollektive samvittighet og båret de personlige kostnadene ved sitt engasjement – tro mot sine idealer og tro mot seg selv.

Biskop i Nidaros, Herborg Finnset